

Dinsdag 17 november 1914 – ochtendeditie

Geïnterneerden.

Het gemeentelijk interneringsdepot aan de Hondiusstraat is gesloten. De daarin nog vertoevende vluchtelingen, een 20-tal, zijn vertrokken naar het kamp te Oldebroek.

Parijs, 16 november. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

Nieuwe inundaties hebben het ondergelopen terrein uitgebreid tot vijf km ten noorden van Bikschote.

De pogingen der Duitsers om tussen Dixmuide en Bikschote over het IJzerkanaal te komen, zijn verijdeld. Daarbij is een Duits regiment geheel vernietigd.

Berlijn, 16 november. Kennisgeving van hedenochtend uit het grote hoofdkwartier:

Op het westelijke oorlogsterrein is gisteren ingevolge de storm, die met sneeuwjacht gepaard ging, de activiteit van beide partijen slechts gering geweest.

In Vlaanderen is ons aanvallend optreden langzaam gevorderd.

Aardenburg, 16 november.

Te Strobrugge, een gehucht behorend tot Maldegem en gelegen een kwartier over onze grens, zijn in de afgelopen nacht revolverschoten gelost op Duitse schildwachten, die evenwel ongedeerd bleven. De dader is een gewezen Belgische soldaat, die in de oorlog krankzinnig is geworden.

De man is voortvluchtig. Men vermoedt dat hij over de Nederlandse grens is gegaan. In verband met deze aanslag is het verkeer over de grens door de Duitsers in beide richtingen weer stopgezet.

Men schrijft ons uit Vlaanderen:

Kwatrecht, het dorpje in de omstreken van Gent, waar gedurende deze oorlog tweemaal een hevig gevecht werd geleverd tussen de Duitse en Belgische troepen en waar reeds vele lijken in de aarde rusten, wordt thans door de Duitsers gemaakt tot het middelpunt van een enorm kerkhof, waar duizenden ver van hun land begraven worden.

Overdag rijden de treinen met gewonden, tegen de avond en in de nacht komen wagens met gesneuvelden.

Nu de gevechten dagen-, weken- maandenlang op dezelfde of bijna dezelfde plaats woeden; nu telkens op korte afstand voor of achter de oude loopgraven nieuwe moeten worden gedolven, is het onmogelijk de lijken der gesneuvelden op of nabij het slagveld ter aarde te bestellen. Zij moeten worden vervoerd naar een plaats ver achter de slaglinie.

Dat zijn de twee optochten, die thans dag aan dag door België trekken: in de ene richting gaan de levenden, de strijders, die optrekken om in de hel van vuur hun leven te wagen, en uit de andere richting komt de stoet van gewonden en doden. Angstvallig wordt gewaakt, dat de stoet der levenden niets of zo weinig mogelijk ziet van die andere, zo droeve optocht.

Te Kwatrecht en naar ik vernam ook elders, o.a. nabij Wetteren, worden overdag kuilen gedolven. De bevolking sprak ervan als van loopgraven, die de volgende morgen weer waren dicht geworpen. Men fluisterde eerst, dat het mijnen waren, die werden aangelegd.

Maar dit leek te dwaas en nu is het geheim opgelost: het zijn graven, ontelbare, reusachtige graven, waarin nu duizenden jonge lichamen rusten.

Het is, als de herfstavond over Vlaanderenland huivert, dat de lugubere vrachten worden aangevoerd. Vanwaar zij komen, die duizenden, wie zal het juist zeggen. Zij komen van alle zijden van het gevechtsfront in Vlaanderen en worden, naar men vertelt, vervoerd in gesloten bagagewagens. Indien dit zo is, dan worden er ook overgeladen, want bij Kwatrecht werden ze aangevoerd in met zeildoek overdekte kipwagens, afkomstig van het graafwerk Brussel-Zeehaven.

Slechts weinige mannen zijn het, die deze teraardebestelling moeten verrichten.

Te Kwatrecht werden bij de reusachtige graven de kipkarren eenvoudig gekeerd. Als het graf bijna gevuld is, wordt het toegeworpen en de volgende dag wijst alleen de versgewoelde aarde erop, dat daar rusten slachtoffers van de wereldoorlog.

Slechts weinigen hebben deze sombere arbeid aanschouwd, want als het donker valt, blijft iedere dorpsbewoner thuis. De olie begint schaars te worden en vroeg leggen allen zich te slapen, maar als dan 's nachts de wagens rollen, dan weten de eenvoudige dorpingen het: daar gaan weer honderden, die enkele dagen geleden nog leefden en hoopten en verlangden en nu ter ruste gebracht werden in de aarde.

En in hun bedden huiveren de mensen als zij in de nacht horen dat vreemde geluid, dat begeleid wordt door het verre gedonder van het geschut, dat steeds nog dag en nacht zijn stem doet horen over de zwaar bezochte landstreek.

In de Kölnische Zeitung lezen wij dat de postbestelling in Brussel voorlopig door Duits personeel moet geschieden. De Duitse overheid dringt nu aan op duidelijke adressering, liefst met vermelding van wijk, straat en huisnummer, zelfs op stukken aan grote firma's.

Men meldt ons van de grens:

Sinds twee dagen wordt te Gent het kanon niet gehoord, dat enkele dagen als van heel nabij donderde, en nu het geschut niet meer vernomen wordt, is de stad weer zonder enig direct nieuws van het gevechtsterrein in het zuidwesten van België, waar voor elke meter grond duizenden het leven laten. Indirect komt er nog nieuws toe en wel door de Nederlandse kranten, die zijn toegelaten, doch niet op straat of in cafés mogen worden verkocht.

Tot voor enkele dagen werden in het geheim ook Engelse bladen verkocht, maar daartegen zijn thans strenge maatregelen genomen en vrijdag werden vier personen met pakken Engelse kranten bij hun aankomst uit ons land gearresteerd.

Deze Engelse kranten werden vooral te Brussel duur betaald, maar de aanvoer van die bladen was dan ook een zeer avontuurlijke broodwinning. Tot voor een week werden die balden, na aankomst te Vlissingen, 's nachts per schip vervoerd over de Schelde. En dit gebeurde elke nacht, ook als de stormwind blies en de golven hoog gingen. De Vlaamse steden schijnen bij de week stiller te worden. Vooral 's avonds ziet men steeds minder burgers op de straten en veel troepen zijn er ook niet meer. De troepenverplaatsingen geschieden meest 's nachts. Dan daveren soms de straten van de zware voetstappen. Zo is de twee laatste dagen een grote massa cavalerie uit Brugge en Gent weer in oostelijke richting gezonden. Daartegenover staat, dat nog voor kort artillerie zich in de richting

van de kust bewoog en ook infanterie in die richting werd gedirigeerd.

De gehele kust is in staat van verdediging gebracht met versterkingen, die met het front naar het westen en het zuiden zijn gewend.

Nog steeds bevinden er zich in Vlaanderen Oostenrijkse troepen, die zich sterk onderscheiden van de Duitse. De Duitser is grover van bouw en de uniform is minder elegant. De stevige, maar voor de infanteristen te zware laarzen, maken hun stap en heel hun gang zwaar. Hun grijze uniform is bijna grauw.

Het uniform van de Oostenrijkers is eveneens grijs, maar met een blauwere tint. Hun hoofddeksel komt zeer veel overeen met de kepie van het Nederlandse leger. Hun lichaamsbouw schijnt over het algemeen slanker dan die van de Duitser, waaraan de snit der kleding ook wel niet vreemd zal zijn.

Merkwaardig doet tegenover deze uniformen de uitmonstering der Franse troepen aan, die ik dezer dagen zag.

De vlugge Fransman, met zijn blauwe jas en rode pantalon doet bij al deze grijze uniformen aan als een anachronisme. De Fransman met zijn kleurige kledij vertegenwoordigt in deze hollenstrijd, deze strijd van ingegraven mensen, die slecht bij hoge uitzondering overgaan tot een andere wijze van vechten, de romantiek. Hij wekt de herinnering aan een oorlogstijd, die voor ons, getuigen van de huidige oorlog, iets legendarisch heeft gekregen.

De verhouding tussen de Duitse en Oostenrijkse soldaten is vriendelijk, maar niet hartelijk. Zij groeten elkander op straat als kameraden, maar zelden ziet men vertegenwoordigers der beide bondgenoten samen. Onder de officieren is het al niet veel anders.

De bevolking van Vlaanderen blijft nog steeds vol vertrouwen, maar meer en meer verwijt het de bondgenoten, dat zij niet bijtijds zijn geweest om het land te beschermen voor vijandelijke bezetting. Directe last heeft de bevolking echter niet van de Duitsers, die in de steden merendeels zeer correct zijn in hun optreden.

Uitzonderingen komen echter voor, en zo zijn enige caféhouders te Gent gestraft met tijdelijke sluiting van hun zaak, omdat er zich na het sluitingsuur nog Duitse militairen bevonden, die geweigerd hadden de zaal te verlaten, terwijl de kastelein geen kans zag hen er met geweld uit te verwijderen. Bij dergelijke gelegenheden gebeurt het namelijk wel eens, dat de politiemannen liever geen twist zoeken met de Duitsers en dan maar proces-verbaal maken tegen de caféhouder.

Nauwkeurig wordt er door de Duitsers gewaakt tegen het mondeling verspreiden van voor hen ongunstig nieuws over de oorlog, en reeds hebben zich te Brugge en Gent enige personen hiervoor moeten verantwoorden.

Men schrijft ons uit Vlaanderen:

De tijd, dat de legers gedurende bijna een gehele oorlog voldoende of bijna voldoende in hun behoeften aan levensmiddelen konden voorzien door de opbrengst der landstreken, waardoor zij trokken, is reeds lang voorbij. De legers zijn van zo'n enorme omvang, dat reeds binnen enkele dagen de plaatselijke voorraden zijn uitgeput en de voorziening in de behoeften aan levensmiddelen moet geschieden door aanvoer over vaak zeer grote afstanden.

Sedert de invoer van vuurwapens met een zeer aanzienlijk munitieverbruik is ook de voorziening van schietvoorraad een steeds moeilijker vraagstuk geworden.

Daartegenover staat evenwel, dat de verbetering der vervoermiddelen de oplossing van bovengenoemde ingewikkelde vraagstukken weer hebben vergemakkelijkt.

Toch biedt de aanvoer voor een enorme troepenmacht, als thans de Duitsers in Vlaanderen hebben, zeer vele en grote moeilijkheden.

De spoorwegen, welke de achterhoede van het strijdende leger verbinden met Duitsland, zijn grotendeels hersteld en zo geschiedt de aanvoer naar de verschillende distributieplaatsen vrij gemakkelijk, al behoort er een bijzonder organisatorisch talent toe, om deze aanvoer dag en nacht geregeld te doen doorgaan.

De grote, soms onoverkomelijk schijnende moeilijkheden beginnen echter eerst, waar het spoorwegvervoer eindigt en de verdere aanvoer naar de troepen in het gevechtsfront moet geschieden door andere middelen dan de spoorweg.

Transportcolonnes per auto nabij het front zijn zeldzaam. Wel worden automobielen veel gebruikt voor de aanvoer van gewonden, voor de veldpost en voor de verschillende staven, maar de aanvoer van levensmiddelen en munitie naar het gevechtsfront geschiedt grotendeels door met paarden bespannen wagens van de meest uiteenlopende soort.

Misschien is de verklaring voor dit verschijnsel te zoeken in de toestand der wegen. Het vervoer van het zware geschut heeft zelfs op de straatwegen een vernietigende uitwerking gehad. De voet- en rijwielpaden zijn vrijwel geheel stuk gereden en het weer der laatste dagen heeft de wegen nog slechter gemaakt.

Onder deze omstandigheden blijft evenwel de wijze van aanvoer bewonderenswaardig nauwkeurig, waarmee niet is gezegd, dat

sommige vooruitgeschoven troependelen soms niet enige dagen ontbering lijden.

Langs de wegen naar het gevechtsfront trekken eindeloze rijen van voertuigen. De grootste moeilijkheid is thans die voertuigen van voldoende trekkracht te voorzien. Reeds is een goed deel der cavaleriepaarden gebruikt als trekkracht en in het bezette gebied van België zijn reeds duizenden paarden opgevorderd.

Maar ook onder het paardenmateriaal maakt het geschut van de tegenstander vele slachtoffers, en zo is er telkens weer gebrek aan trekkracht.

Deze laatste dagen hebben overal in Vlaanderen nieuwe opvoedingen plaats gehad en bij elke opvoeding wordt de keuring minder streng.

Een nieuw bezwaar, verbonden aan de verzorging der troepen, is de noodzakelijkheid om de troepen te voorzien van winterkleding, nu plotseling het weer is veranderd.

Inderdaad komen dan ook dagelijks nieuwe, warme kleren aan, die van Brugge, Tielt, Deinze en Roeselare per bespannen voertuigen verder moeten worden vervoerd.

Als geleiders van de legertrein worden meestal jonge vrijwilligers, die pas kort in dienst zijn, gebezigd. Deze vrijwilligers behoren voor het merendeel tot de intellectuelen, die juist door hun functie de ups en downs van de strijd het best leren kennen.

De vraag blijft intussen in hoeverre in de winter de verpleging der troepen in een voor een deel verwoest en uitgeput land mogelijk zal zijn.

In het door de Duitsers bezette Belgische gebied begint zich meer en meer het gebrek aan levensmiddelen en andere noodzakelijke of bijna noodzakelijke artikelen te doen gevoelen.

De Duitse troepen eisen alles op, wat zij zelf nodig hebben, en te Gent ontstaat een steeds nijpender gebrek aan levensmiddelen.

20.000 kg meel worden verwacht, die bestemd zijn voor de stad en omgeving; deze voorraad zal worden gezonden aan het Spaanse en Amerikaanse consulaat.

Wethouder Anseele is thans vertrokken naar Nederland, om te trachten het grotendeels uit Amerika komende en voor België bestemde graan ten minste voor een goed deel naar Gent te doen komen, om het daar te stellen onder beheer der vertegenwoordigers van neutrale staten, ten behoeve der bevolking.

Uit Antwerpen.

De Antwerpse correspondent van de Telegraaf schrijft: "Een mijner vrienden, die te Antwerpen een zeer aanzienlijke post bekleedt, zag zich gistermorgen, toen hij de stad verlaten wilde, niet zonder verwondering aan de poort tegenhouden door een Duitse schildwacht, ofschoon hij geloven mocht, dat zijn paspoort volkomen in orde was.

De soldaat raadpleegde met aandacht een lijstje, dat hij uit zijn zak haalde, en zegde eerst na dat onderzoek: "U kunt doorgaan".

Hebt ge dan een lijst van personen, die ge niet moogt buitenlaten? vroeg mijn vriend aan de soldaat.

Die ik niet mag buitenlaten, als ze uitgaan en die ik moet aanhouden, als ze zouden willen binnenkomen, luidde het antwoord, want er zijn erbij, die buiten de stad verblijven.

Mag ik eens even kijken?

Tot zijn grote verbazing mocht mijn vriend het briefje zien, en nu wilde het geluk, dat juist de schildwacht de passen controleren moest van een hele groep volk, die de stad uit wilde.

Die gelegenheid nam mijn vriend te baat om, haastig, met een paar letters al de namen op te nemen. En ... zo kan ik hier nu het lijstje herstellen, met bijvoeging van de hoedanigheid van ieder der vermelden:

1. Leo Augusteyns, volksvertegenwoordiger.
2. De Broqueville, minister.
3. Van Cauwelaert, volksvertegenwoordiger.
4. Van Cauwenberghe, id.
5. Duysters, id.
6. Franck, Louis, id.
7. Hendrickx, Adelfons, id.
8. R. de Kerchkove d'Exaerde, id.
9. Lamborelle, id.
10. Lefebvre, id.
11. De Meester, Emm., id.
12. Ortegat, id.
13. Lepaige, id.
14. Pecher, Edw., id.
15. Royers, Gustave, id.
16. De Schutter, id.
17. Paul Segers, minister.
18. Terwagne, Modeste, volksvertegenwoordiger.

19. Van de Perre, id.
20. Verachter, id.
21. Versteylen, id.
22. Van Reeth, id.
23. Van de Walle, senator.

Dat is duidelijk: Deze 23 personen, leden van de regering, kamer en senaat, uit al de partijen en uit al de kiesomschrijvingen der provincie Antwerpen genomen, zijn aangeduid als gijzelaars tegen het oogenblik, dat gevaar dreigt voor de Duitsers te Antwerpen.

De belanghebbenden zullen het niet zonder verwondering, diegenen onder hen, als de heren Van Cauwelaert en Terwagne, welke nog in Holland verblijven, zeker met genoegen vernemen, want deze lijst is nog maar twee dagen oud en absoluut geheim.

Verwonderlijk is alleen maar, dat de heer burgemeester De Vos er niet bij staat.

Maar daarentegen prijkt de heer Louis Franck er op, de voorzitter der Intercommunale Commissie, die zich zoveel moeite gegeven heeft om de gevluchte Antwerpenaren aan het verstand te brengen, dat zij vanwege de Duitsers niets, maar dan ook volstrekt niet te duchten hebben!”

De strijd in Vlaanderen.

Naar de Belgische oorlogscorrespondent van de Tijd seint is het offensief van de Duitsers aan de IJzer verlamd. De schok is weerstaan, de inneming van Diksmuide is geen krijgskundige winst geworden voor voortrukkende beweging. Verse Franse troepen zijn op verschillende punten de verzwakte gelederen der bondgenoten komen versterken, en vermoeide Belgische afdelingen komen

vervangen. Er gaan ook Belgen naar Parijs voor de fortenbezetting, zodat de verse troepen der Parijse forten vrij komen.

De correspondent spreekt voorts berichten in Engelse bladen tegen over de verwoestingen, in leper aangericht.

“Ieper zou een prooi der vlammen geworden zijn, in een vlammenzee zijn opgegaan; de beroemde lakenhal was vernietigd enz. Ik kan u echter verzekeren, dat, ofschoon Ieper natuurlijk zeer geleden heeft, de brand toch beperkt is gebleven tot enige huizenblokken en Ieper niet in vlammen is opgegaan. De beroemde lakenhal uit de 13^e eeuw is ongeschonden gebleven en van een platgeschoten Ieper kan nog niet gesproken worden.”

Men meldt ons uit Maastricht: Zondag dreef boven Maastricht een luchtschip, dat zich blijkbaar in ontredderde toestand bevond. Het koerste in de richting van Aken.

De Limburgsche Koerier meldt nog:

Zondag is omstreeks het middaguur boven Maastricht, op vrij grote hoogte, in noordoostelijke richting een lichtgrijze ballon waargenomen, die allerlei vreemde tuimelingen maakte. Niet het minste gedruis was hoorbaar.

Boven Broekhem (Houthem) was de ballon reeds zo laag gedaald, dat een der neerhangende touwen over de grond sleepte. Hier was duidelijk te zien, dat het gevaarte een bestuurbaar luchtschip was, waarvan een gedeelte was beschadigd.

De motor begon weer aan te slaan, en de ballon steeg. Boven Valkenburg had hij weer een hoogte van circa 300 meter bereikt. De inzittenden, die in Broekhem zichtbaar waren, stelden blijkbaar alles in het werk, om de Duitse grens nog te bereiken.

Men schrijft ons uit Vlaanderen, op 15 dezer:

Het is heden de naamdag van koning Albert. In het door Duitse troepen bezette gebied kan van een openbare feestviering natuurlijk geen sprake zijn. Maar het volk vergeet deze dag niet. Steeds in de hoop op betere tijden herdenkt het deze dag van de vroeger reeds populaire en door de oorlog nog populairder geworden vorst in stilte.

“Ge weet het”, zeggen de Vlamingen tot elkander, “het is heden de dag.”

Of het toeval is, dat wel een tactvolle handelwijze? Te Gent waren op 's konings naamdag vele posten zo goed als niet bezocht. Maar door de straten zwierven patrouilles, als verwachtten ze een actie der bevolking. Dit was de parade voor koning Albert.

Van de Zeeuwse grens. Men meldt ons uit Oostburg: Het oorlogsrumor in België is zondag hier weer gehoord; schier alle bewoners werden 's middags opgeschrikt door ontzettend zware slagen, welke alle gebouwen op hun grondvesten deden trillen. De knallen kwamen uit de richting Knokke-Blankenberge en waren nog nimmer zo duidelijk waarneembaar als thans. Waarschijnlijk zijn er kunstwerken vernietigd in of nabij Zeebrugge.

Mijn ontploft.

Aan het departement van marine is bericht ontvangen, dat gistermiddag bij het onschadelijk maken van een aangespoelde mijn bij Westkapelle die mijn is ontploft, waardoor enige officieren en schepelingen werden gedood. In de laatste dagen waren reeds een groot aantal op de kust aangespoelde mijnen met goed gevolg door marinepersoneel gedemonteerd en geborgen.

Nader meldt men ons:

Te Westkapelle is heden bij het ontploffen van een mijn op de Westkapelse dijk een ontzettend ongeluk gebeurd. Bij het demonteren van een mijn op de dijk zijn gedood de kapitein van het Indisch leger W. C. O., de luitenant ter zee 2^e klasse B. en N. M., verder de opzichter in de polder Walcheren van Elsacker; voorts een majoor-constabel, een matroos-constabel van de marine, en de dijkwerker W. Roelse.

De ontploffing was zeer hevig, de slachtoffers werden letterlijk in stukken geslagen.

De ramp is ontstaan bij het ontladen van een aan de zeedijk aangespoelde mijn, die vrij tussen de palenrij lag. Terwijl men met dit gevaarlijk werk bezig was, sloeg, even voor half drie, het projectiel, door welke oorzaak zal wel onbekend blijven, plotseling uit elkaar en de verschrikkelijke slag volgde, die iedereen op het dorp naar buiten deed snellen.

De luchtdruk was zo hevig, dat tot op grote afstand van verschillende woningen de ruiten werden stukgeslagen en zelfs werd aan de zeedijk een gedeelte van de palenrij uit elkaar geslagen; ook de zware basaltstenen werden in de nabijheid vernield.

De dijkwerker Roelse was uit nieuwsgierigheid ter plaatse. Ook is nog gedood de milicien-ordonnans Smit uit Breda, die even daar een kijkje had genomen.

Van de lijken was dat van van Elsacker het best te herkennen, terwijl nog slechts in het geheel 5 lijken zijn gevonden. De andere zijn waarschijnlijk in zee terechtgekomen. Ook wordt nog een dijkwerker vermist, van wie men niet zeker weet, of hij zich in de nabijheid bevond.

Van andere zijde meldt men ons nog:

Zoeven heb ik een onderhoud gehad met de heer Verstegen uit Gent, die juist uit Westkapelle is teruggekeerd. Hij vertelde: Hedenmiddag was ik met mijn auto te Vlissingen, toen een luitenant ter zee mij kwam vragen met de gezagvoerder van twee daar liggende kruisers en twee marinedokters naar Westkapelle te rijden, aangezien daar een ernstig ongeval had plaats gehad. Ogenblikkelijk stelde ik mij en mijn auto tot hun dienst en reden wij zo snel mogelijk naar dat dorp, waar zeer grote verslagenheid heerste. Wij vernamen dat, terwijl men bezig was met te trachten een op het strand aangedreven mijn te demonteren, deze ontploft was, met het vreselijke gevolg u reeds geseind. De gedode luitenants ter zee waren speciaal voor dit demontagewerk naar Westkapelle vertrokken met enige marinematrozen.

De ontploffing is vreselijk geweest; landlieden in het veld zagen stukken hout, aarde en andere voorwerpen hoog in de lucht boven de dijk vliegen, terwijl een hevige schok gevoeld werd. Naderbij gekomen, vonden zij slechts doden.

Kiesheid verbiedt nadere omschrijving. Slechts 5 lichamen konden als geheel worden bijeengebracht.

In de dijk is een gat geslagen van meters breed en een meter diep. De mijn, waarvan alleen splinters nog te zien waren is ontploft op dezelfde plek op het strand, waar enige jaren geleden het barkschip City of Benares strandde, waarbij ook zoveel mensenlevens verloren gingen.

De commissaris der Koningin, verschillende hoofdofficieren en dokters waren spoedig ter plaatse.

Dinsdag 17 november 1914 – avondeditie

Rotterdam. Voor de Belgen.

Deze week wordt uit Londen hier ter stede verwacht het stoomschip Jan Blockx, met 1930 ton levensmiddelen, en in het begin van de volgende week komt er, ook uit Londen, een stoomschip met 850 ton levensmiddelen.

Het stoomschip Bonhadra is de 13^e dezer van Halifax vertrokken en wordt de 29^e dezer hier verwacht met 3000 ton voedingsmiddelen en kleren, een geschenk van de bewoners van Nieuw-Schotland en een vervolg van de bezending, die hier door het stoomschip Tremorvah is aangebracht. Waarschijnlijk komt er nog een derde schip uit Halifax.

Aanstaande vrijdag vertrekt van New York naar hier het stoomschip Massapequa, met 4000 ton levensmiddelen, een geschenk van de Rockefeller Foundation, en de 26^e dezer het stoomschip Terschelling, met 4000 ton tarwe, door de Belgische commissie in Amerika gekocht.

Op 27 november vertrekt het stoomschip Thelma van Philadelphia naar hier, met 2000 ton levensmiddelen en kleren, bijeengebracht te Philadelphia door de Ladies Home Journal, die bezig is een tweede lading bijeen te brengen.

Het comité heeft verder definitieve toezegging ontvangen voor de volgende ladingen: van een comité te New-York 4000 ton graan; van de staat Ottawa ook 4000 ton graan; van de staat Californië 8000 ton levensmiddelen; van de Northwestern Miller Association 9000 ton meel; van de staat Iowa 4000 ton graan, en van het weekblad Christian Herold 800 ton levensmiddelen en kleren. Deze laatste gave is uitsluitend bestemd voor weduwen en wezen.

De commissie heeft voorts te Bangkok gekocht 4000 ton rijst, voor prompte verscheping.

Zij verwacht nog een lading uit Spanje, een lading van de staat Oregon, een uit Brits-Columbia, een uit Noord-Carolina, een van de stad Chicago, een van de staat Maine en een van de staat Virginia.

Londen, 17 november. De Times verneemt d.d. gisteren van een correspondent in Noord-Frankrijk, dat het daar 36 uur aan één stuk heeft geregend. De wegen van de Vlaamse laagvlakte zijn tot modderpoelen geworden; en de troepen in de loopgraven lopen enig gevaar die te moeten ontruimen. Al wat mogelijk is wordt gedaan om het lot der soldaten zo draaglijk mogelijk te maken.

De loopgraven zijn geschoord met houtwerk; er zijn goten gegraven om het water af te voeren, en in de loopgraven is op de bodem hout gelegd en stro gespreid, waarop de mannen kunnen staan.

Intussen woedt de slag in het noorden voort. Granaten en granaatkartetsen blijven even onafgebroken vallen als de regen.

De Franse troepen hebben, zij aan zij met de onzen, dapper gevochten ter verdediging van Ieper.

Een gewonde Franse soldaat vertelde mij het volgende: Mijn brigade was opgesteld over een front ter breedte van 4 km ten noorden van Ieper. De vijand viel ons woensdag met een sterke macht aan. In groten getale wierp hij zich op ons en was niet te stuiten. Keer op keer werd hij teruggeslagen, maar steeds weer kwam hij met grotere macht opzetten. Met felheid werd het gevecht voortgezet tot donderdagavond. Nu en dan werden wij genoodzaakt te wijken, maar telkenmale slaagden wij er door felle tegenaanvallen in, de verloren grond te herwinnen. Ik heb één dag een loopgraaf zeven maal zien nemen en terugnemen.

Donderdagavond verflauwden de aanvallen van de vijand, doch zij werden zaterdagmorgen met verdubbelde woede hervat. Veertig uur

lang vochten wij om elke voet grond; het is onmogelijk te beschrijven, hoe hels de toestand was. De vijand bracht tegen ons alle krijgsmiddelen in het spel: infanterie, artillerie en machinegeweevuur. Onze verliezen waren zwaar, die van de vijand echter vreselijk. Hele Duitse bataljons werden door onze 7,5 cm-kanonnen en door onze mitrailleuses neergemaaid. Zelf heb ik gezien dat een Duits regiment met vliegende vaandels vooruit rukte, totdat, op 300 meter afstand, een vreselijk vuur uit onze loopgraven op de vijand werd geopend. De aanvallers moesten in wanorde terug; maar zij herstelden zich en, in uitgedund aantal, hernieuwden zij de aanval. Ditmaal kwamen zij tot op ca. 100 m van onze linie, toen zij aan een vernietigend vuur werden blootgesteld en terug moesten keren. Maar nog kwamen zij opzetten, ofschoon zij reeds twee derden der hunnen hadden verloren. Nu werd ons bevolen, niet te vuren, maar de Duitsers vlakbij te laten komen. Toen zij nog maar 20 m van ons af waren, werd het bevel gegeven: "snelvuur". Tien minuten later had het Duitse regiment opgehouden te bestaan: in minder dan een uur tijd waren 3000 man uitgeroeid.

De scheepvaart op de Maas.

Brussel, 16 november. Het Duitse gouvernement te Namen maakt bekend, dat de Maas binnen een week bevaarbaar zal zijn.

Berlijn, 16 november. De correspondent van de Lokal-Anzeiger verneemt uit Roosendaal: De laatste acht dagen heeft het Belgische leger 18.000 man verloren, onder wie ongeveer 600 officieren. Het aantal door de Duitsers gevangen genomen Belgen wordt op 4000 geschat. Er zouden van het Belgische leger nog slecht 25.000 man over zijn. De overgebleven strijders hebben zich bij Zonnebeke verenigd, terwijl de Franse en Engelse troepen de linie Lombardsijde-leper verdedigen.

Londen, 16 november. De ooggetuige in het Engelse hoofdkwartier beschrijft de krijgsverrichtingen tot de 10^e november en meldt dat de Duitsers zware verliezen hebben geleden bij herhaalde nachtelijke aanvallen. Verscheidene honderden zijn met de bajonet gedood. De 8^e november hebben de Duitsers op een klein gedeelte van het front zelfs 1200 man verloren. Dagboeken op Duitse soldaten gevonden, bewijzen dat de troepen ten volle inzien dat zulke slachtingen tot niets dienen.

Voorts is gebleken dat een deel der Duitse troepen is samengesteld uit rekruten die maar acht weken praktisch geoefend zijn en in het geheel geen onderricht hebben gehad in het gebruik van vuurwapens of het aanleggen van loopgraven.

De ooggetuige gewaagt met veel lof van het schieten der Engelse houwitseren en der Franse 7,5 cm-kanonnen, waarvan men de uitwerking moet hebben gezien om ze op de juiste waarde te kunnen schatten.

De Duitsers hebben een roekeloze moed getoond tegenover ons vuur en, zegt de ooggetuige, men moet toegeven dat ondanks het gebrek aan officieren en gemis aan oefening jongens van 17 jaar ons kanonvuur het hoofd hebben geboden en naar de lopen van onze geweren zijn toegelopen om onversaagd bij kudden te worden doodgeschoten. Dat is het gevolg van de strenge tucht in het Pruisisch oorlogsmechanisme.

Belgische spoorwegambtenaren.

Uit Havre is de 11e dezer een telegram verzonden aan het comité voor Belgische spoorwegambtenaren te Amsterdam, waarin de directie de afzending bericht van de fondsen tot verdere uitbetaling van de salarissen aan bovenvermelde ambtenaren. Ook te Londen,

Duinkerken en in België zullen uitbetalingen plaats vinden. De zittingsdagen der comptabelen in verschillende steden in Nederland zullen nader worden bekend gemaakt.

De buitengewone felheid waarmee de laatste weken gevochten wordt in Noord-Frankrijk en Zuidwest-België, komt hoe langer hoe meer tot uiting in de ambtelijke verliezenlijsten die in de Engelse bladen worden gepubliceerd. De Times van maandag vermeldt de namen van 73 gesneuvelde officieren, en van 200 gewonde of vermiste officieren. Daaronder zijn natuurlijk ook krijgsgevangenen.

Dit zijn de officiële opgaven. Verder geeft de Times de namen van 5 gesneuvelde officieren, die nog niet ambtelijk waren gerapporteerd.

Dezer dagen is gemeld, dat de Belgen de overstroming aan de IJzer hadden kunnen bewerkstelligen op grond van inlichtingen, die zij hadden verkregen uit een oud stuk waarin aangegeven was, hoe men bij de verdediging van Nieuwpoort in het laatst van de 18^e eeuw het omliggende land onder water had gezet.

Nu geeft een correspondent van de Times echter een geheel andere lezing. De man, zegt hij, die de inundatie van de stellingen der Duitsers aan de IJzer heeft ontworpen, heeft de Leopoldsorde gekregen. Hij is wachter aan de grote sluizen te Nieuwpoort die de waterstand in de kanalen en plassen regelen en bezit daardoor een ongeëvenaarde kennis van de wijze waarop men het land onder water kan zetten. Hij vestigde er de aandacht van de Belgische staf op, dat men door de spoordijk als dijk te gebruiken en de kanaaldijk op verschillende plaatsen door te steken, het grootste gedeelte van het land waarin de schansen en de artilleriestellingen van de Duitsers lagen, onder water kon zetten. Zijn plan werd dadelijk aangenomen. De doorgangen onder de spoorweg werden afgesloten en daarna werd het vuur van de zware kanonnen op sommige punten van de

kanaaldijk gericht, tot er in deze een gat was geslagen en het water zich over de lager gelegen landen verspreidde.

Ambtelijke berichten hebben reeds gewag gemaakt van het ongunstige weer op het westelijk oorlogsterrein. De ommekeer is plotseling gekomen. Verleden week was het warm en zacht en stil en baadden de Belgische soldaten nog in het kanaal van Nieuwpoort naar Ieper, terwijl de rook van de springende granaten roerloos in de stille lucht hing. Zondag woei er een sneeuwstorm en werden de wegen in poelen herschapen. De toestand van de wegen zal een merkbare invloed op het krijgsbedrijf hebben. De gewone grote weg in Vlaanderen is alleen in het midden geplaveid. Bij slecht weer wordt die weg een glibberige keistrook waarop een auto van de ene kant naar de andere slingert, en elk ogenblik gevaar loopt een wiel te verliezen in de poelen opzij van de weg.

Men verwacht niet dat de winter in het noorden van Frankrijk streng genoeg zal zijn om daar het gevecht tot stilstand te brengen. Aanvallen en tegenaanvallen duren op de gewone wijze voort, ofschoon de omstandigheden dikwijls zeer moeilijk zijn.

De Franse legatie deelt onder dagtekening van heden omtrent de krijgsverrichtingen het volgende mee:

Langs het Kanaal van de IJzer, van Nieuwpoort tot stroomopwaarts bij Diksmuide, was er de 15^e slechts onbetekenend geschutvuur. Door nieuwe inundaties strekt het ondergelopen terrein zich thans uit ten zuiden van Diksmuide tot 5 km ten noorden van Bikschote. Vijandelijke strijdkrachten, die getracht hadden het kanaal tussen de streek van Diksmuide en die van Bikschote over te steken, zijn alle tot over de bruggen teruggeworpen. Een Duits regiment is geheel en al vernietigd ten zuiden van Bikschote. Ten zuidoosten van Ieper werden twee andere aanvallen der Duitsers afgeslagen.

Wij hebben reeds vermeld, dat de Belgische correspondent van de Tijd het bericht in Engelse bladen, dat Ieper verwoest is, tegenspreekt. Hij leidt die tegenspraak in met de volgende beschouwing over Engelse correspondenten op het westelijke oorlogsterrein:

“Over de eigenlijke krijgsbedrijven valt voorts weinig te schrijven, ofschoon wel te verbeelden, zoals Engelse confraters te vaak doen. Zij dragen de vloek met zich van “officieel” geboekt te staan als oorlogscorrespondent. Zij zijn als “oorlogscorrespondent” vertrokken en hier aangekomen; ze willen ook als zodanig behandeld worden en verlangen “officiële” inlichtingen, “officiële” hulp bij de uitoefening van hun beroep. Zij denken te vaak, dat in officiële passen en bescheiden alleen alle heil zit. Te Oostende zijn tientallen bij de nadering der Duitsers als “vluchtelingen” naar Engeland sloop gegaan, zonder zich te bedenken, dat nu pas hun eigenlijk werk moest aanvangen. Wees verzekerd, “officieel” lekt er weinig uit, komt men niet veel aan de weet. Doch is men eenmaal aan het rondzwerven, dan vliegt het nieuws toe. Als men dan maar altijd een plaats voor verzending heeft, een mogelijkheid van doorsturing van het nieuws: de grootste moeilijkheid! De “officiële” Engelse confraters hangen geheel van de overheden af, hun gang is voorgeschreven, hun kopij beperkt. Men doet goed met enig voorbehoud hun nieuws te aanvaarden.”